

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-4>
УДК 005.35:658.1]:355.018

Завгородня А. А.

аспірантка,

Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3930-1762>

Zavgorodnia Anastasiia

Postgraduate Student,

Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business,
Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ» В НОВИХ РЕАЛІЯХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

DEFINITION OF THE CONCEPT OF "CORPORATE MANAGEMENT" IN THE NEW REALITIES OF THE FUNCTIONING OF ENTERPRISES

У статті розкрито теоретичні аспекти поняття «корпорація», яка є взаємозалежним елементом для дефініції поняття «корпоративне управління». Корпорація в нових реаліях як нова організаційна форма у вузькій та широкій дефініції, сутність якої відображає мету, завдання та структуру об'єднання учасників корпоративних відносин. Проаналізовано підходи в нових реаліях щодо дефініції поняття «корпоративне управління»: внутрішній, зовнішній, нормативно-правовий, економічний, управлінський, організаційний, соціально-вигідний та їх сутність. Сутність корпоративного управління як спосіб забезпечення захисту і врахування інтересів в нових реаліях як фінансових, так і нефінансових інвесторів, який регламентується нормативно-правовими актами, внутрішніми нормативними положеннями і документами, з метою отримання максимально можливого фінансового результату. Із дефініції поняття „корпоративне управління” випливають загальні елементи: місія та цілі, взаємовідносини між різними групами учасників, регламентація цих взаємовідносин як на макрорівні (держави), так і на мікрорівні (конкретного господарського суб'єкта) на основі внутрішніх нормативних актів в нових реаліях функціонування підприємств.

Ключові слова: корпорація, корпоративне управління, дефініція, підходи, нові реалії.

The article reveals the theoretical aspects of the concept of "corporation", which is an interdependent element for the definition of the concept of "corporate management". Corporation in new realities as a new organizational form in a narrow and broad definition, the essence of which reflects the purpose, task and structure of the association of participants in corporate relations. In a narrow definition, "corporation" is a contractual economic association of citizens or entrepreneurs, created on the basis of a combination of common economic interests of the participants, to obtain the maximum financial result from its activities in adaptation to new realities. In a broad definition, "corporation" is a contractual economic association of enterprises, created on the basis of a combination of common economic interests, to obtain maximum profit from economic activity and investments in new realities. Approaches in the new realities regarding the definition of the concept of "corporate management" are analyzed: internal, external, normative-legal, economic, managerial, organizational, socially beneficial and their essence, which considers the concept taking into account all factors of influence on enterprises in the new realities. Each definition of the concept from the approach indicates the basic components of corporate management: management mechanisms, relations between the corporation and society, a code of principles and norms, a system of relations, an organizational model, ensuring a balance of interests of financial and non-financial participants in corporate relations. The essence of corporate governance as a way of ensuring protection and taking into account the interests of both financial and non-financial investors in the new realities, which is regulated by regulations, internal regulations and documents, with the aim of obtaining the maximum possible financial result. Common elements emerge from the definition of the concept of "corporate governance": mission and goals, relationships between different groups of participants, regulation of these relationships both at the macro level (state) and at the micro level (specific economic entity) based on internal regulations in new realities functioning of enterprises.

Keywords: corporation, corporate management, definition, approaches, new realities.

Постановка проблеми. З кожним днем підприємства стикаються з новими реаліями, які допомагають ефективно функціонувати та використовувати повний потенціал

креативних та інноваційних ідей як працівників, так і потужність самого підприємства. Новими реаліями є запровадження великих структурних змін не тільки на підприємстві,

а й в економіці для того, щоб економічна активність підсилювала корпоративне управління вже розвинених галузей та підприємств та впроваджувала корпоративне управління в нові чи ті, які починають розвиватися. Така трансформація сприятиме тому, що економіка країни стане активізаційнішою і дасть, врешті-решт, змогу зростати середньому рівню життя населення.

Зміни такого масштабу є одним із найскладніших завдань в нових реаліях, але призведе до ефективного корпоративного управління. В нових реаліях розвитку підприємств з'явився великий інтерес до підвищення корпоративного управління кожного відділу та департаменту на підприємстві. Тому на сьогодні є актуальним вирішення питань теоретичних основ поняття «корпоративного управління», яке призводить до активізації бізнес середовища не тільки окремого підприємства, а й суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сутність корпоративного управління розкривають не лише вітчизняні і закордонні вчені: Дженсен М. [2], Меклінг У. [2], Шляйфер А. [2], Вішни Д. [2], Логунової Л. [3], Качанов Ю. [4], Зятковського І. [5], Хессель М., Краковський О. [8] але й міжнародні фінансові організації та організації державного регулювання. Проте єдиного тлумачення цього поняття не існує, що вимагає розгляду найбільш характерних підходів для його розкриття.

Таким чином, слід відзначити, що відносно визначення сутності поняття «корпоративне управління» в нових реаліях, які відбуваються в її межах, серед науковців існує досить суттєве розмаїття думок, а наявність такого роду відмінностей іноді навіть вважається характерною для цього явища ознакою.

Мета статті: дослідити дефініцію поняття «корпоративне управління» в нових реаліях функціонування підприємств

Методи дослідження: теоретичне узагальнення, системний аналіз – для подальшого розвитку теоретичних засад корпоративного управління в нових реаліях функціонування підприємств; морфологічний аналіз – для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності й змісту понятійно-категоріального апарату корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «корпорація» в економічній літературі широко використовується для позначення певним чином організаційних підприємств. Однак цей термін не має однозначного тлумачення. Так, господарським кодексом України визначено, що корпорація – це договірне об'єднання, створене на основі

поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління [1].

На суспільному рівні корпорація звичайно вважається формою інституціоналізації такої угоди або навіть повністю з нею ототожнюється. Так, Дженсен М., Меклінг У., Шляйфер А., Вішни Д. [2] вважають, що корпорація являє собою певний різновид інституціоналізованого «суспільного договору», в рамках укладання і дії якого для корпорантів відбувається формування складної системи стимулів активізації добровільної участі у фінансуванні спільної діяльності, а також у вирішенні широкого кола інших завдань. З такою точкою зору певною мірою погоджується Л. Логунова [3, с. 107], яка підкреслює значення корпорації як форми унормування певних суспільних відносин. За думкою Л. Логунової, корпорація являє собою певну логічну конструкцію (незбіжну ні з якими емпіричними об'єднаннями діючих соціальних груп), в основі якої знаходиться типовий принцип, інваріантна матрична структура, евристична модель, у якій теоретично осмислюється єдність цільової настанови діючого індивіда та його установок на корпоративне «інше».

Ю. Качанов [4, с. 35] відзначає, що корпорація являє собою велику множину людей, схожих за критеріями стратифікаційної класифікації, які займаються підприємницькою діяльністю та які пов'язані груповою ідентичністю й солідарністю. І. Зятковського [5, с. 492], корпоративна організація є економічним утворенням, тобто сукупністю суб'єктів підприємницької діяльності, організованих у єдину систему на засадах відносин партнерства або контролю-підпорядкування для здійснення спільної діяльності з метою отримання вигоди. З точки зору А. Воронкової [6, с. 10], корпоративна організація являє собою об'єднання, спілку підприємств або окремих підприємців (як правило, утворену на основі приватно-групових інтересів), одну з основних форм підприємництва.

Автором визначається парадигма «корпорації» з двох позицій: у вузькому – це договірне господарське об'єднання громадян або підприємців, створене на основі поєднання спільних економічних інтересів учасників, для отримання максимального фінансового результату від своєї діяльності в умовах адаптації до нових реалій. У широкому визначенні «корпорація» — це договірне господарське об'єднання підприємств, створене на основі поєднання спільних економічних інтересів, для отримання

максимального прибутку від господарської діяльності та інвестицій у нові реалії.

Корпоративне управління, як слідує з визначення поняття «корпорація», це діяльність з метою отримання прибутку для інституційної одиниці. Однак в умовах нової реальності, переходу до цифровізації, на нашу думку, повинна підпорядковуватися не тільки досягненню високого рівня прибутку, але і виконанню певної місії, яка визначається локалізаційними особливостями і функцією інституційної одиниці у суспільстві. Корпоративне управління слід трактувати як управління в нових реаліях, яке здійснюється, по-перше, не тільки через розподіл управлінських функцій між виконавцями, по-друге, через розподіл предметів і результатів діяльності між членами корпорації, по-третє, шляхом інтеграції фінансових ресурсів і зміни власників (збільшення чи зменшення їх чисельності) через купівлю–продаж акцій корпорацій на фінансовому ринку [15].

При визначенні поняття «корпоративне управління» також існує множина точок зору, які розкривають різні підходи їх авторів до цієї важливої економічної категорії. М. Хессель, який проводить паралель між державним устроєм (виборці – парламент – уряд) та корпоративним управлінням (акціонери – рада директорів – менеджери) [10, с. 39]. З цієї точки зору ключовою у корпоративному управлінні стає проблема раціонального співвідношення між принципами підзвітності та неутручання власників у діяльність найманими вищих керівників, тобто питання корпоративного контролю.

У відповідності з визначенням Світового банку корпоративне управління об'єднує норми законодавства, нормативні акти та практику господарювання в приватному секторі, що дозволяє корпораціям залучати фінансові та кадрові ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати своє функціонування, підвищуючи довгострокову економічну вартість за рахунок збільшення вартості акцій та захищаючи при цьому інтереси акціонерів і суспільства в цілому [9, с. 114]. Це визначення розкриває корпоративне управління з позиції об'єднання норм законодавства і практики господарювання в приватному секторі.

О. Краковський вважає корпоративне управління практикою та вивченням шляхів удосконалення взаємовідносин між різними зацікавленими особами в корпорації. Водночас, за його точкою зору, основна проблема корпоративного управління полягає у створенні механізмів контролю аутсайдерів (кредитори

та міноритарні акціонери) над інсайдерами (вище керівництво та акціонери з контрольним пакетом акцій). Таким чином, на його думку, персонал та інші групи учасників корпоративних відносин не беруть активної участі у формуванні та діяльності вищих керівних органів АТ, а тому майже не здатні достатньо впливати на діяльність корпорації. Отже, інтереси цих учасників корпоративних відносин у більшості випадків можуть бути виведені зі сфери корпоративного управління [8, с. 41].

Проблему корпоративного управління деякі автори розглядають як проблему гарантування роботи підприємства в інтересах його власників. Зокрема, Д. Коссе і С. Лемма відзначають, що корпоративне управління передбачає механізми, за допомогою яких акціонери компанії здійснюють контроль над робітниками компанії і всім управлінським апаратом в інтересах свого захисту [7, с. 29]. В свою чергу С. Пишпек формулює корпоративне управління у вузькому та широкому значенні. У вузькому значенні корпоративне управління полягає в забезпеченні діяльності менеджерів по управлінню підприємством в інтересах власників-акціонерів. У ширшому змісті – це захист і врахування інтересів як фінансових, так і нефінансових інвесторів, які вносять свій вклад в діяльність корпорації [12, с. 86]. М. Озкая і Х. Аскарі зазначають, що головною метою корпоративного управління є розвиток ефективного моніторингу і спонукальних механізмів, які б скоротили недоліки, пов'язані з виділенням володіння від управління [2, с. 28].

Наступна група авторів підходить до корпоративного управління з позиції взаємовідносин між різними учасниками корпорацій. Так, підхід відомого рейтингового агентства «Standard & Poor's Corporation» полягає в тому, що корпоративне управління передбачає взаємодію між управляючими компаніями, її радою директорів, акціонерами компанії та іншими фінансовими посередниками [9, с. 28]. А. Сірош також розкриває корпоративне управління як систему організаційно-правових, економічних і фінансових взаємовідносин всіх учасників АТ, яка встановлює механізми і методи взаємодії зацікавлених сторін, за допомогою яких вони представляють в АТ свої інтереси і взаємодіють з АТ та між собою [13, с. 37–41].

С. Турнбулл відзначає, що корпоративне управління розкриває процеси в діяльності організації, які пов'язані як з визначенням уповноважених осіб по контролю і регулюванню діяльності, так і з організацією виробництва, реалізацією товарів і послуг [7, с. 29].

Деякі автори розглядають корпоративне управління як набір інституційних механізмів, що регулюють відносини між декількома групами учасників у справах діяльності корпорації (інвесторів – як акціонерів, так і кредиторів; менеджерів і робітників) з метою отримання економічних результатів від такої коаліції [6, с. 309]. М. Четов і А. Мендрул розкривають корпоративне управління в широкому значенні як елемент загальної системи управління, який притаманний тільки фірмам в організаційно-правовій формі АТ, і полягає в організації взаємодії учасників корпоративних відносин [14, с. 10].

Проведене дослідження щодо єдиного визначення корпоративного управління

засвідчило, що на даний час його не існує. Однак розкриті точки зору щодо сутності корпоративного управління необхідно узагальнити у розрізі декількох підходів. Г. В. Козаченко пропонує реалізувати це в межах таких підходів: часткового, суспільного, нормативного, економічного та управлінського [11, с. 96]. Але, на нашу думку, запропоновані підходи не охоплюють усю множину визначення корпоративного управління. Автор пропонує впровадити ще два підходи щодо визначення сутності корпоративного управління на основі проведених досліджень: організаційного і соціально-економічного та розкрити їх значення (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до визначення сутності корпоративного управління

Рис. 2. Структуризація системи корпоративного управління в нових реаліях

Проаналізувавши усі підходи щодо визначення корпоративного управління та їх сутність, зазначимо, що, на нашу думку, корпоративне управління – спосіб забезпечення захисту і врахування інтересів в нових реаліях як фінансових, так і нефінансових інвесторів, який регламентується нормативно-правовими актами, внутрішніми нормативними положеннями і документами, з метою отримання максимально можливого фінансового результату.

Аналіз розглянутих понять «корпоративне управління» показує, що його сутність повинна відтворювати, передусім, такі загальні елементи:

- місія, мета та цілі корпоративного управління;
- взаємовідносини між різними групами учасників;
- регламентація цих взаємовідносин як на макрорівні (держава), так і на мікрорівні (конкретного господарського суб'єкта в нових реаліях).

Мета корпоративного управління, яка полягає у підвищенні ефективності функціонування корпорації за рахунок створення балансу інтересів зацікавлених сторін. Досягнення цієї мети є необхідним з точки зору досягнення позитивного економічного розвитку, створення і підтримки сприятливого ділового середовища, забезпечення довгострокового зростання продуктивності та ефективності.

Місією корпоративного управління є забезпечення константного соціально-економічного стану в колективі власників та працівників корпорацій, зокрема, та сприяння дотримання цього статусу в суспільстві (державі) в нових реаліях. Виконання цієї

місії здійснюється через систему корпоративного управління, яку доцільно структурувати в окремі автономні підсистеми (рис. 2).

Функціонування кожної із зазначених на рис. 2 підсистем корпоративного управління описується своїми цільовими і функціональними залежностями, однак можна і доцільно виділити ряд організаційно-економічних засад, що є спільними для виконання усіх функцій корпоративного управління.

Висновки. Отже, сучасна парадигма корпоративного управління, що передбачає достатньо виважене врахування базових інституціональних елементів, дає змогу визначати теоретичні засади нових реаліях, які проголосили курс на формування відносин. Це, перш за все, стосується реформування відносин власності як головної передумови, стратегічного елемента перетворень, що торкається життєво важливих інтересів усіх верств населення.

Корпорація в нових реаліях є одним з найбільш значущих та помітних явищ, стрімкий розвиток якого поступово надає все більш визначальний вплив на всі аспекти громадського життя. Корпоративне управління це усвідомлення та консолідація інтересів різних верств населення та соціальних груп громадян стали однією з концептуальних основ демократичного державного устрою. Економічні корпорації виступають найбільш активними учасниками ринкових відносин, а їхня діяльність охоплює переважну більшість господарських операцій видобутку, розподілу та споживання виробничих ресурсів, вироблення корисних благ, задоволення широкого кола суспільних потреб та запитів.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України № 436-IV 16.01.2003. Редакція 19.08.2022, підстава – 2479-IX.
2. Управління акціонерним товариством (Корпоративне управління в Україні). Київ : Століття, 1999. С. 196.
3. Логунова Л.Б. Корпорація як тип соціальної інтеграції. *Социс*. 1996. № 12. С. 105–112.
4. Качанов Ю. Соціологічний casus: «соціальна група підприємців». *Соціологічні дослідження*. 1999. № 9. С. 33–40.
5. Зятковський І. Інтегровані корпоративні структури в умовах транзитивної економіки: відповідність нормам світової господарської та правової практики. *Журнал Європейської Економіки*. Видання Тернопільського державного економічного університету. 2005. Том 4. № 4. С. 481–496.
6. Воронкова А.Е., Баб'як М.М., Коренев Е.Н., Мажура І.В. Корпоративне управління та культура : монографія. Дрогобич : Вимір, 2006. С. 332–352.
7. Гриньова В.М., Попов О.Є. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні : монографія. Харків : Видавництво ХДЕУ, 2003. 324 с.
8. Краковський О. Корпоративне управління після масової приватизації. Перспективи для України. *Круглий стіл Євразії з корпоративного управління (під патронажем КМУ)*. Київ, Україна, 19-20 жовтня 2000 рік (зб. матеріалів).
9. Сігер Ч., Паттон Х. Загальний стан та передумови розвитку фінансового ринку в Україні. *Financial Markets International, Inc.* 2000. 191 с.
10. У пошуках кращого директора: Корпоративне управління в перехідній та ринковій економіках / Пер. з англ.; наук. ред. С. Синиця. Київ : Основа, 1996. 189 с.
11. Козаченко А.В., Воронкова А.Є., Є.Н. Коренев. Основи корпоративного управління : навч. посібник. Східноукраїнський національний ун-т. Луганськ : ВНУ, 2001. 480 с.
12. Пишпек С. Про ефективне управління корпоративною власністю. *Економіка України*. 2000. № 4. С. 86–88.
13. Сірош Н.В. Формування корпоративного сектора економіки в Криму і деякі проблеми корпоративного управління. *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію бюлетень о приватизації*. 1998. № 5. С. 37–41.
14. Чечетов М., Мендрул А. Корпоративне управління в умовах економічної трансформації. *Економіка України*. 2001. № 4. С. 10–18.
15. H. Kryshal, I. Kalina, N. Shuliar, T. Kapeliushna, M. Martynenko, Ingram Trends of development of financial and economic activity of entrepreneurial structures during the period of quarantine restrictions. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. № 1. P. 139–144. (Scopus).

References:

1. Economic Code of Ukraine (2022) Verkhovna Rada of Ukraine; Code of Ukraine [Hospodarskyi kodeks Ukrainy] No. 436-IV 16.01.20003. Edition of 19.08.2022, basis – 2479-IX. (in Ukrainian)
2. Management of a joint-stock company (1999) (Corporate management in Ukraine) [Upravlinnia aktsionernym tovarystvom]. Kyiv: Stolittya, p. 196.
3. Logunova L.B. (1996) Corporation as a type of social integration [Korporatsiia yak typ sotsialnoi inte-hratsii]. *Socialist*, no. 12, pp. 105–112. (in Ukrainian)
4. Kachanov Yu. (1999) Sociological casus: “social group of entrepreneurs” [Sotsiolohichni casus: “sotsialna hrupa pidpryiemtsiv”]. *Sociological research*, no. 9, pp. 33–40. (in Ukrainian)
5. Zyatkovskiy I. (2005) Integrated corporate structures in the conditions of a transitive economy: compliance with the norms of world economic and legal practice. [Integrovani korporatyvni struktury v umovakh tranzytyvnoi ekonomiky: vidpovidnist normam svitovoi hospodarskoi ta pravovoi praktyky]. *Journal of European Economics. Publication of the Ternopil State University of Economics*, vol. 4, no. 4, pp. 481–496. (in Ukrainian)
6. Voronkova A.E., Babyak M.M., Korenev E.N., Mazhura I.V. (2006) Corporate management and culture: monograph [Korporatyvne upravlinnia ta kultura]. Drohobych: Vymir, pp. 332–352. (in Ukrainian)
7. Hrynyova V.M., Popov O.E. (2003) Organizational and economic foundations of the formation of the corporate governance system in Ukraine: monograph [Orhanizatsiino-ekonomichni osnovy formuvannia systemy korporatyvnoho upravlinnia v Ukraini]. Kharkiv: KhDEU Publishing House, 324 p. (in Ukrainian)
8. Krakovskiy O. (2000) Corporate governance after mass privatization [Korporatyvne upravlinnia pislia masovoi pryvatyzatsii]. Prospects for Ukraine. Eurasia Round Table on Corporate Governance (under the patronage of the CMU). Kyiv, Ukraine October 19-20, (collection of materials). (in Ukrainian)
9. Seeger C., Patton H. (2000) General condition and prerequisites for the development of the financial market in Ukraine [Zahalnyi stan ta peredumovy rozvytku finansovoho rynku v Ukraini]. *Financial Markets International, Inc.*, 191 p. (in Ukrainian)
10. In search of a better director: Corporate governance in transition and market economies (1996) [U poshukakh krashchoho dyrektora: Korporatyvne upravlinnia v perekhidnii ta rynkovii ekonomikakh] / Trans. from Eng.; Science ed. S. Sinytsia. Kyiv: Osнова, 189 p. (in Ukrainian)

11. Kozachenko A.V., Voronkova A.E., Korenev E.N. (2001) Basics of corporate management [Osnovy korporatyvnoho upravlinnia]: education. manual. East Ukrainian National University. Luhansk: VNU, 480 p. (in Ukrainian)
12. Pishpek S. (2000) On effective management of corporate property [Pro efektyvne upravlinnia korporatyvnoiu vlasnistiu]. *Economy of Ukraine*, no. 4, pp. 86–88. (in Ukrainian)
13. Sirosh N.V. (1998) The formation of the corporate sector of the economy in Crimea and some problems of corporate governance [Formuvannia korporatyvnoho sektora ekonomiky v Krymu i deiaki problemy korporatyvnoho upravlinnia]. *State information bulletin on privatization bulletin on privatization*, no. 5, pp. 37–41. (in Ukrainian)
14. Chechetov M., Mendrul A. (2001) Corporate governance in the conditions of economic transformation [Korporatyvne upravlinnia v umovakh ekonomichnoi transformatsii]. *Ukraine economy*, no. 4, pp. 10–18. (in Ukrainian)
15. Kryshchal H., Kalina I., Shuliar N., Kapeliushna T., Martynenko M. (2022) Ingram Trends of development of financial and economic activity of entrepreneurial structures during the period of quarantine restrictions [Ingram Trends of development of financial and economic activity of entrepreneurial structures during the period of quarantine restrictions]. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, no. 1, pp. 139–144. (in Ukrainian)